

BIRŽŲ „AUŠROS“ PAGRINDINĖS MOKYKLOS MOKINIŲ SKAITYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO TVARKOS APRAŠAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Skaitymo gebėjimų ugdymo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas) parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamais pradinio ir pagrindinio ugdymo programų bendraisiais ugdymo planais (toliau – Bendrieji ugdymo planai), Geros mokyklos koncepcija (13 p.), Biržų „Aušros“ pagrindinės mokyklos pradinio ir pagrindinio ugdymo programų planais, mokyklos metų veiklos planu, bendrosiose ugdymo programose numatytais reikalavimais, remiantis tarptautinių PIRLS ir PISA tyrimų duomenų analize, mokyklos NMPP ir PUPP rezultatų analize.

2. Apraše pateikiami reikalavimai sistemingam mokinių skaitymo gebėjimų ugdymui visų dalykų pamokose.

3. Mokyklos bendruomenė keldama tikslą tobulinti ugdymo procesus siekiant kiekvieno mokinio asmeninės pažangos, pamokos vadybos tobulinimą pateikia kaip svarbų uždavinį, o skaitymo strategijų taikymą įvairių dalykų pamokose akcentuoja kaip veiksmingą ugdymo kokybės aspektą.

4. Skaitymo gebėjimų ugdymo sėkmė priklauso nuo susitarimų mokykloje:

4.1. skaitymo kultūros kryptingo kūrimo mokykloje;

4.2. skaitymo gebėjimų ugdymo sistemos paveikaus taikymo;

4.3. potencialių kolegiskų sprendimų taikant skaitymo strategijas;

4.4. nuolatinio skaitymo strategijų taikymo visų dalykų pamokose ugdant dalykinį ir daugialypį raštingumą;

4.5. mokymosi bendradarbiaujant formų taikymo ugdant mokinių skaitymo įgūdžius.

5. Apraše vartojamos sąvokos:

5.1. **skaitymas** – autoriaus sukurto pranešimo iškodavimas, teksto reikšmių atskleidimo procesas;

5.2. **skaitymo gebėjimų ugdymas** – tai įvairaus teksto (grožinio, negrožinio, uždavinio sąlygos, užduoties ir pan.) suvokimo ugdymas;

5.3. **skaitymo strategija** – mokytojo numatytas ar mokinio pasirinktas, suplanuotas mokymo ar mokymosi būdas ar būdų kompleksas tekstui suvokti;

5.4. **skaitytojas, kuris taiko skaitymo strategijas** – aktyvus, nuolat keliantis klausimus, planuojantis skaitymo veiklą, gebantis identifikuoti išskylančias problemas ir rasti sprendimo būdus – lanksčiai pritaikyti reikalingas strategijas, kad suprastų tekstą;

5.5. **dalykinis raštingumas** – tai turinio žinių, patirties ir įgūdžių naudojimas skaitant, rašant, klausantis, kalbant, kritiškai mąstant ir prasmingai veikiant tam tikros srities kontekste naudojant tos disciplinos kalbą ir mąstymo procesus;

5.6. **daugialypis raštingumas** – tai sugebėjimas naudoti skaitymo ir rašymo gebėjimus siekiant kurti, suprasti, aiškinti ir kritiškai vertinti įvairių formatų (spausdintus, skaitmeninius, audiovizualinius) tekstus iš įvairių rašytinių ir elektroninių šaltinių.

II SKYRIUS SKAITYMO GEBĖJIMŲ UGDYMO ORGANIZAVIMAS

6. Mokykla užtikrina raštingumo, ypač skaitymo gebėjimų, ugdymą per visų dalykų pamokas, nes gebėti skaityti ir suvokti tekstus yra viena iš pagrindinių kompetencijų, kurių turi

išmokyti mokykla:

6.1. visų dalykų mokytojai užduotis naudoja dalykinėms kompetencijoms, skaitymo gebėjimams ir lietuvių kalbai ugdyti; atkreipia dėmesį į kalbinės raiškos logiškumą, teiginių argumentavimą, nuoseklumą;

6.2. mokytojai skatina mokinius savarankiškai, rišliai ir taisyklingai reikšti mintis žodžiu ir raštu visų dalykų pamokose.

7. Skaitymo strategijų mokymąsi visų dalykų mokytojai organizuoja kaip sistemingą, nuoseklų ir mokiniams pagrįstus iššūkius keliantį procesą, t. y. laipsniškai pereinant nuo vadovaujamo prie autonomiško mokymosi, pamažu didinant mokymosi autonomijos laipsnį.

8. Dalykų mokytojai pamokose privalo:

8.1. mokyti savo dalyko kalbos (dalykinis raštingumas);

8.2. mokyti plėsti savo dalyko žodyną;

8.3. kurti skaitymo ir rašymo užduotis, kurios motyvuotų mokinius;

8.4. išmanyti ir taikyti savo dėstomam dalykui būdingas skaitymo strategijas ir jų mokymosi etapus (pasirengimas, pristatymas, praktinė veikla, įsivertinimas, plėtojimas);

8.5. mokyti skaitymo strategijų, kurios padeda suprasti jų dalyko tekstus;

8.6. skaitymo praktiką susieti su mokomojo dalyko kontekstu, kad gerintų negrožinių tekstų skaitymo rezultatus;

8.7. tikslingai taikyti negrožinio teksto skaitymo strategijas, nes prasmingą sistemą jos gali sudaryti tik mokant atitinkamo dalyko;

8.8. tikslingai naudoti įvairią pagalbinę medžiagą (pvz., strategijų korteles, vaizdinę informaciją ugdymo aplinkoje);

8.9. mokyti mokinius atsirinkti, kuri strategija ir kada tinka, pademonstruoti strategijų taikymo būdus (daugialypis raštingumas).

9. Pamokose taikomos veiksmingiausios skaitymo strategijos pagal pažintinius procesus: kognityvinės, socioemocinės, metakognityvinės – skaitomo teksto suvokimo stebėseną ir bendradarbiavimu grįstas mokymasis:

9.1. pasitelkiamos grafinės ir semantinės schemas;

9.2. atsakinėjama į mokytojo keliamus klausimus ir iš karto gaunamas grįžtamasis ryšys;

9.3. keliami klausimai sau ir į juos atsakoma;

9.4. pasitelkiama pasakojimo struktūra;

9.5. apibendrinamos teksto mintys (temos, problemos, pagrindinės minties, išvadų formulavimas).

10. Metodikos grupėse analizuojamas ir praktinėje veikloje naudojamas Iqesonline platformoje pateiktas metodų rinkinys „Skaitymo kompetencija“: kaip skaitymo pratybos bendradarbiaujant padeda išmokyti geriau skaityti ir suvokti tekstus.

11. Mokytojams teikiama metodinė medžiaga, kaip efektyviai taikyti skaitymo strategijas mokyklos bibliotekos tinklalapyje https://biblioteka.ausrietis.lt/?page_id=3155 (skyriuje „Skaitymo gebėjimų ugdymas“).

12. Metodikos grupėse analizuojami skaitymo pasiekimų tyrimų rezultatai (tarptautinių ir NMPP), aptariamie esminiai mokinių gebėjimai – koks yra mokinių gimtosios kalbos mokėjimas, bendrasis raštingumas ir su juo susiję kognityviniai gebėjimai, tai yra, kaip mokiniai geba suvokti skirtingo sudėtingumo tekstus, – išskirti tekste esminius dalykus, suvokti detalių ryšius, analizuoti, integruoti, interpretuoti, vertinti. Skaitymo gebėjimai lemia mokymosi sėkmę, nes kalba suvokiamas mokymosi turinys, ja mokiniai išreiškia savo žinojimą, supratimą ir idėjas.

13. Pradinių klasių mokytojai kryptingai ugdo mokinių skaitymo gebėjimus, nes nuo jų priklauso ir kitų dalykų mokymosi rezultatai. Dar svarbiau tai tampa mokantis nuotoliniu būdu, kai mokiniams tenka vis dažniau mokytis savarankiškai, ieškoti reikiamos informacijos nurodytuose šaltiniuose, suprasti ją, analizuoti. Šių gebėjimų ugdymui metodikos patarimai mokytojams pateikti metodinėje priemonėje „3–4 klasių mokinių skaitymo gebėjimų ugdymas“: tai skaitymo ugdymo užduočių rinkinys su metodiniais patarimais mokytojui, kaip, taikant šias užduotis, veiksmingai ir tikslingai ugdyti mokinių grožinio ir negrožinio teksto suvokimo, supratimo, apibendrinimo, išvadų darymo,

interpretavimo, apmąstymo ir vertinimo gebėjimus:

13.1. diferencijuoti užduotis, klausimus;
13.2. siekiant teksto supratimo, atsižvelgti į kiekvieno mokinio galimybes ir individualų mokymosi stilių;

13.3. naudoti informaciją, gautą formuojamojo vertinimo metu ir paaiškinti mokiniui, ką jis jau geba, o ką jam dar reikia tobulinti ar išmokti, ir tikslingai planuoti tolesnį mokymąsi;

13.4. suprastas skaitytas tekstas gali būti ne tik atpasakojamas, ne tik atsakoma į klausimus, rašoma, bet ir piešiama, vaidinama, dainuojama, kuriami projektai ir t.t.;

13.5. teksto suvokimo procesas apima visus skaitymo etapus: pasirengimą skaityti, skaitymą ir veiklą po skaitymo;

13.6. pasirengimo skaityti etape ypač svarbus vaiko sudominimas tekstu: klasėje gali būti naudojami diskusiniai, „minčių lietaus“ vaizdo medžiaga ir kitokie metodai;

13.7. teksto skaitymas reikalauja dar aktyvesnės vaiko veiklos, todėl šį etapą galima išskirti į dvi dalis:

13.7.1. pirminį teksto skaitymą ir jo turinio supratimą,

13.7.2. pakartotinį teksto skaitymą (pastovų grįžimą į tekstą) turint tikslą kuo giliau suprasti tekstą, jį interpretuoti;

13.8. veikla po skaitymo turi būti nepaprastai įvairi, įdomi, ugdanti ne tik teksto skaitymo gebėjimus, bet ir mokinio kūrybiškumą, savikūrą, gebėjimą komunikuoti ir t.t.

14. Pamokose ugdomi esminiai grožinio teksto suvokimo gebėjimai pagal lygmenis:

14.1. **1 lygmuo:** gebėti perskaityti tekstą ir suprasti jo turinį;

14.2. **2 lygmuo:** gebėti tikslingai rasti ir paaiškinti grožinio teksto elementus, daryti tiesiogines išvadas;

14.3. **3 lygmuo:** gebėti interpretuoti skaitomą tekstą – aiškinti jį, daryti apibendrinančias išvadas, teksto idėjas susieti su turima patirtimi, emocijomis, išgyvenimais;

14.4. **4 lygmuo:** gebėti įvertinti kūrinį – pasakyti savo nuomonę.

15. Suskaitmenintus literatūros kūrinius, skirtus 5–8 klasių mokiniams, galima rasti adresu <http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/>. Juos galima skaityti naudojant naršyklę arba mobiliojo įrenginio programėlę (.pdf, .txt, .epub failų formatais), klausyti garso įrašo (.mp3 failo formatu).

16. Visų dalykų pamokose mokytojai ugdo negrožinio teksto struktūros pažinimo gebėjimus:

16.1. rasti tezę arba teiginį, kurį autorius nori įrodyti, įteigti skaitytojui;

16.2. rasti argumentus arba įrodymus (jų skaičius gali būti įvairus);

16.3. pateikti argumentus (įrodymus) pagrindžiančius pavyzdžius;

16.4. apibendrinti ir pateikti išvadą arba išvadas.

17. Negrožinių tekstų skaitymo gebėjimų ugdymo (daugialypis raštingumas) tekstai suprantami plačiaja prasme. Tai ir įprasti dalykiniai tekstai, grafikai, schemos, diagramos, žemėlapiai, vaizdo įrašai, filmai ir pan. Visų dalykų pamokose mokytojai ugdo mokinių negrožinio teksto suvokimo gebėjimus pagal lygmenis:

17.1. **1 lygmuo:** atidžiai, apmąstydamas skaitomą tekstą, mokinys pasirenka sau tinkamą skaitymo būdą (garsiai arba tyliai), supranta, ką perskaitė: tinka aktyvus klausinėjimas dirbant poroje (draugai pasitikslina, kaip suprato vieną ar kitą teiginį); būtina, kad atsakymą mokinys rastų (patogu, kai gali pasibraukti ar kitaip pasižymėti) tekste, o nepasakytų iš atminties;

17.2. **2 lygmuo:** skiria negrožinį tekstą nuo grožinio: supranta, kad negrožiniame tekste pateikiama tikroviška informacija;

17.3. **3 lygmuo:** paaiškina negrožinio teksto skaitymo tikslą: sužinoti nauja, praplėsti turimas žinias, ką nors išsiaiškinti, ko nors išmokti;

17.4. **4 lygmuo:** orientuojasi vadovėlyje, pratybų sąsiuvinyje, virtualiuose šaltiniuose, geba žinomuose informacijos šaltiniuose (enciklopedijose, žinynuose, žodynuose, internete) pats arba padedamas suaugusiajam rasti reikalingą informaciją;

17.5. **5 lygmuo:** supranta negrožiniame tekste naudojamus paryškinius ir kitokius grafinio pavidalo išskirtinumus, žinomus sutartinius ženklus (pvz., vadovėlio, žodyno), sutrumpinimus, šalia ar po tekstu pateiktų paaiškinimų (išnašų), schemų, nuotraukų ir kt. iliustracijų paskirtį;

17.6. **6 lygmuo:** pagal pavadinimą supranta ir gali nusakyti teksto temą. Geba naujai skaitomą tekstą pagal temą susieti su jau skaitytais tekštais;

17.7. **7 lygmuo:** aiškindamasis informaciją, jeigu reikia, naudojami teksto išnašomis, schemomis, lentelėmis, žemėlapiams, nuotraukomis ir kt.;

17.8. **8 lygmuo:** geba išsiaiškinti nežinomus žodžius, naujas sąvokas, terminus;

17.9. **9 lygmuo:** geba naudotis paprasčiausiais skaitymo ir informacijos kaupimo būdais: žymėti tekste, užsirašyti, sudaryti planą, nesudėtingą lentelę, grafinę tvarkyklę, mąstymo žemėlapius ir kt.;

17.10. **10 lygmuo:** geba rasti pagrindinę mintį ir ją pagrįsti teksto medžiaga arba apibendrinti pateiktą informaciją ir remdamasis asmenine patirtimi pagrindinę mintį suformuluoja pats;

17.11. **11 lygmuo:** geba informuojančiame tekste rasti reikalingas žinias ir jas interpretuoti;

17.12. **12 lygmuo:** paaiškina loginius ryšius įrodymų grandinėje, gali pasiūlyti savų ar kitame tekste skaitytų problemos sprendimo būdų, sudaryti mąstymo žemėlapius;

17.13. **13 lygmuo:** gretina ir susieja tekstą su schema, piešiniu (jeigu jie yra), paaiškina piešinyje (schemoje) pateiktą informaciją, instrukcijos nurodymus panaudoja praktinėje veikloje;

17.14. **14 lygmuo:** interpretuoja pasakojimą, kuriame pateikiami tikri faktai (istorinis, biografinis ir kt. straipsnis):

17.14.1. randa svarbiausius faktus,

17.14.2. susieja faktus iš įvairių teksto dalių ir juos apibendrina, daro išvadą,

17.14.3. integruoja viso teksto informaciją ir daro išvadą – paaiškina, ką svarbaus sužinojo (pagrindinės minties supratimas);

17.15. **15 lygmuo:** supranta ir geba paaiškinti, kodėl perskaitytas tekstas yra vertingas;

17.16. **16 lygmuo:** moka lyginti gautą informaciją iš dviejų trijų šaltinių (pavyzdžiui, iš enciklopedijos ir interneto);

17.17. **17 lygmuo:** siekdamas panaudoti gautą informaciją, reikalingą praktinėje veikloje, geba ją pats susirasti, tikslingai pasirinkti ir panaudoti.

18. Visų klasių ir visų dalykų mokytojai, siekdami ugdyti tinkamus mokinių skaitymo gebėjimus ir vertindami mokinių skaitymo kompetenciją, turi išsiaiškinti, kokie mokinio(-ių) gebėjimai rodo, kad mokinys(-iai) supranta tekstą pagal gebėjimų lygmenis. Plačiau susipažinti su skaitymo gebėjimų ugdymu per visų dalykų pamokas galima: dr. Zitos Nauckūnaitės pranešimas „Skaitymas per visų dalykų pamokas“; Tobias Saum „Skaitymo kompetencijų ugdymo metodika“.

III SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

19. Aprašas aptariamam mokyklos Metodikos taryboje, tvirtinamas direktoriaus įsakymu.

20. Aprašu vadovautis privalo visų klasių ir visų dalykų mokytojai planuodami skaitymo gebėjimų ugdymą ir vertindami mokinių skaitymo kompetenciją.

21. Aprašo nuostatos gali būti svarstomos, pateikiami pasiūlymai, pakeitimai tvirtinami direktoriaus įsakymu.

22. Aprašo nuostatų įgyvendinimo kontrolę vykdo direktoriaus pavaduotojui ugdymui.
